

ADALÉKOK AZ ÓBUDAI HITKÖZSÉG ÉS CHEVRÁK TÖRTÉNETÉHEZ.

(Folytatás.)

11. שויחי

I.

זנ. האלוף והקצין והגדיב והמרומם הדר איצק טאטים נרו. חונתו האשה
היקרה מי פעסל חחי בשנת תקלכ"א ל. (1821)

12. חוסה

I.

זאת נעשה עי אלופים קצינים קהל יצו ועי אלופים נבאי צדקה אשר
נדבו מכיסם סה קל אובן ישן בשנת תרד"ו לפק יבנה עיר אלהים (1846)

13. Oltár-takaró.

I.

זאת נדבה הקצנה מרת שרל בלאם בת ר' אהר"ן ואשתו רחל קן מא"י
בשנת תקס"ז לקק (1807)

II.

זנ עי האוצר והאומער נבאים דשיעור חביא חדשה בשנת תקצ"ג לפק
(1883)

III.

Budai Goldberger Sámuel és neje: Sándor fiúk felava-
tási ünnepélyének emlékeül. Tischri 19. 5657. Virtute Labore.
(Goldbergerék nemesi czímere és jelszava). (1897).

14. Szószék.

I.

זנ איש נדיב לב כהר' יוסף נ' בן הדר יצחק הלוי זל ואשתו הנדיבה מי
ח' שרה ת"י בת הר'. שמעון זל. לזכרון בהיכל ה' ביום כלות הבית אשר עשה
להם ה' בשנת ויכד יוסף את אחיו לפק (1865)

II.

זנ בהורי חמד דקק אובן ישן נ' לחנוכת בית קדשינו שנת תרס"א
דבליחות

5660. Elul havában. Az óbudai ifjak ajándéka a templom
felavatásának emlékére.

III.

זנ הקצין המפואר כה' שמשון ווייס נ' עם זונתו המהוללה מרת חיילה
סה אובן ישן תרס"ד. (1904)

IV.

כה שמעון בן ר' זלמן ליב ווייס עם זונתו מי יוכבד בת ר' שמשון לעווי
תרס"ה (1905)

15. Emléktábla.

I.

עתה בוא כתובה על לוח אתם ועל ספר חקה ותהי ליום אחרון לעד עד עולם. ישעיה קפטל למ"ד פסוק ה"ית
 והבית בהבנתו בשם ד' צבאות בורא שמים וארץ בשנת חמשת אלפים וחמש מאות ושמונים לבריאת עולם ולמנין רומיים 1820 תחת ממשלת הקיסר פראנץ דעם ערסטען קאזער פאן עסטרייך קעניג פאן אונגארן אונד אונטער זיינער קייזערליכען קאניגליכען האהיים דעם דורכלויכטינסטען ערצהערצאג פאן עסטרייך יאזעף אנטאן רייכספאלאטין פאן אונגארן. אבערנעשפאן דעם פעסטפיליש אונד סאלטהער קאמיטאטעס:

16. Urna.

I.

זאת נעשה ע' אלופים קצינים אובר נבאים דחק ואלו הן שמותם הק ר' איצק טאטיס הק ר' הרש רייס הק ר' מרדכי באסקוויץ ואלופים נבאים דנמ"ה הרר יוסף ברא נראן הרר חיים בדה צילץ הרר ישעי' ראזענטהאל הק קאסמאן פערלנרונד בשנת האיש אשר עלה עליו הגדול יהיה קדש (תקמ"א = 1821)

17. keret סה"ה.

I.

נעשה ע' אלופים אובר נבאים דחק הק כה ליב האליטש הק כה ליב פריינד ה' וואלף קן בשנת תקמ"ב לפ"ק (1782)

II.

זאת ע' נבאים הברא קדישה ונח ה' משה ליב קן ה' משה צורף, וואלף האליטש ח' אדר תקמ"א ל. פה אובן ישן (1801)

III.

זו להק הזה האלמנה שרה רייצל בת מהו' גרשון זל מאלטיטשיין. אשת המנוח המופלא שמעיה נראן זל לפרט בלע המות לנצח (תקס"ו = 1806)

IV.

זו להק נמ"ה הזה קאפל כה מאניש ווייץ סגל שנת תר"ב ל. (1842)

18. Evőeszköz.

I.

נדבה להק נ"ה מאת קלמן ב"ד פייש ו"י זל ש. תר"ב (1842) לפ"ק מאי.

19. קברנים = בוך

I.

אסף המזכיר, בו נזכרים עדר בעלי אסופת, עושי חסד ורודפי צדקות, הלבישו אדרת זכיות והבקו מדות ישרות, ובוזה יעלו למדרגות מעולות. לקראותם בשם קברנים במקהלות. ובאמת התחילה כבר הרשימה הזאת, זה אחד

זהמישים שנה ומאז עד עתה נתמלאו העלים בספר הזה בשמות האנשים עד תמה, אך בעזרת הנותן חיים ובריכה הנדילה הפארת הברא קדישא והצליחה בן הרבה וכן תפרוץ אלה פעמים פכה, לכן קימו וקבלו עליהם הנבאים החתומים מטה, להוסיף בספר הזה עוד עלים לרוחה, ובמהרה ישלח ד' גואל צדק ברכה ופצת, וכהן גדול ירצח בציץ על מצח, או ישכון ישורון בצל צה ובלע המות לנצח. אמן.

נעשה על ידי אובד נבאים הרר וואלה האלימש, הרר הרש יים, הרר מרדכי באסקוויטין, הרר מרדכי העלישו, ונבאים דגמח הרר יוסף ליב באסקוויטין הרר יהושע יאקרלס, הרר היים צילין, הרר בער באנדאן בשנת גמילות הסדים לק (תקפא = 1821)

II.

מהנותן אמרי שפר נגולה בזה הספר, שבני ידדים ממחמדי זהב, את זהב בסופה המודים ממשיכות כסף, לתכלית הכוסף, חבם ממתקים. וכולם מחמדים כולם יראים, מפז ופנינים מסולאים, אצילים ונגידים במכמר דדלי ידלונגי דקביר יקבדונגי בלבות כרשפי יקודים איך יגבה הלב, הלא כשלוף מן הנצב דלהב, בשלוף מחלצים והלביש בד בבדים

בשכוב אמש הוא אדם, לארץ ולעפר נידם מתים יחישו בדים בלתי מתנוועע, עם איש הננים להתנוועע, לא יוכל וידיו כבדים יום יחישו כוכבי נפשו מזה ועצמות שעו, איה כל קנינו שפחות ועבדים ימי אדם עז חיש ונעפה למה במלאכת ד' מתרפה הלא אורחא יחיקא וקלילא זוודים ואלה המה השרירים אשרי מי שזאת ישום ננד עינו, ודאי לא ימרוד באדוננו אשר ד' קוראים ושרידי לפק (תקל = 1770)

עורו ישיני לב למתי תישנו, קומו סעו כי בית אחרים תישכנו עורו ורב לכם בני איש סוב בהר התאוה ולמדבר מחר פנו הוי נודדים מאין מנוחה מהרו ולנפשיכם בתום בבית מוערבנו ודעו הכו מחר עלי כל מעשה תענשו בדין וחשבון התנו כמה אטמתם אונכם לקראים עד כי תמותה קראה ותענו אם תרצו הלב ותזכו מאוד פני האל ונכחו תהנו. ואלה שמות האנשים ספונים, הנקראים קבדנים ישתתך חק נח פה קק אובין ישן יעא

III.

היום יום א' ג' אדר הולכשד לפק התאספו יחד האלופים קצינים שליטה אנשי נדברים דאלופי הברא דקבדנים בצדקה מו אנשים בחייו עדת ד' אלו קבדנים ישנים ועלו בהסכמה אחת לקבל בני החברא שיכ' מהיום ולהבא בין המנוים דקבדנים בכל דבי קדושתן כפי התקנות ואלו הן: (תקלא = 1731)

ר' משה האליטש, ר' העניך באסקוויץ, כ' מרדכי פיליש, כ' בערל
האליטש, כ' מאיר טשאנאק, כ' אלהן מעניץ, כ' מרדכי אמשטרדם, כ' דוד
סיג"ל מליב כ' יודא סגל מל"ב

20.

סדר ברכת המזון על סעודת החברא קדישא נעשה ע' אלופי נבאי
דנמלות חסדים בשנת תרל לפק פה אובן ישן נעשה ונכתב ממני הק העניך
ליב העללשיין. (1844)

21. חברה סעודה זמר

אנחנו עדה צדק וחברא קדישא,
נותנים שבח לאל אשר הכל ברא
יהי ד' עמנו כאשר עם אבותינו הי'
בלע המות לנצח ומחה ד' דמעה.

מה נאמר ומה נדבר לפני אדון כל יצרה
על עונינו אשר בכל יום ויום גברה
נחפשה דרכנו ונחקירה ונשובה
בלע המות לנצח ומחה ד' דמעה.

למיון אדם להבל דמה
למה מרחם אמו יצא
לעסוק במצות נמילות חסדים וצדקה
בלע המות לנצח וכו'

ביום שבא על האדם גור דינו
נכרז ברקיע להביא נשמתו
אשרי האדם שהלך כל ימיו בדרך ישרה
בלע וכו'

באנו לחלותך בנפש מרה
דחם עלינו על יתר הפליטה
דתנהג עמנו בהסדר וברחמים וישועה
בלע וכו'

מה יועיל לאדם רוב הונו ועושרו
שעת מיתתו יופרד מביתו ומהונו
מעשים טובים אשר ימליצו לפני מלך בתנינה
בלע וכו'

ישון וניל לחברה קדישא למנה
כה נניל ונשמה מדי שנה בשנה
לשנה הבאה בירושלים קולינו נרימה
בלע המות לנצח ומחה ד' דמעה.

Néhány történelmi okmány.*II. Emléktábla.*

"ב"ד

Első Ferencz József Ő császári és apostoli királyi Fel-
ségének dicső uralkodása alatt az 1900. évben ב"ד az óbudai
izr. hitközség temploma kiujtattott és ugyanazon év szeptem-
ber 16-án יום א' דסליחות Isten dicsőségére és a Haza sze-
retetének ápolására újra fölavattatott. Széll Kálmán miniszter
elnöksége, Márkus József főpolgármester és Halmos János
polgármester működésének idejében.

A restaurálási munkálatokat erényi Ullmann Gyula műépí-
tész vezette, s Bloch és Holitscher építészek végezték.

A hitközség élén állottak és az ügyvezetőségben közre-
működtek: dr. Adler Illés főrabbi, Ehrlich Sámuel elnök,
Deutsch Lipót alelnök.

Elöljárósági tagok: Elias Ede, Szamek Nándor, Handel
Zsigmond, dr. Stern József, Berger Ármin, Klein Jakab.

Pénztárosok: Orova Jónás, Schvarz Gábor.

Templomgondnokok: Radvaner Adolf, Weisz Mór, H.
Baron Adolf.

Tiszteletbeli képviselők: Augenstein Sámuel, Freiburger
Mór, budai Goldberger Sámuel, Gattein Izrael, Leipziger Vil-
mos, dr. Rakonitz Mór, Stern M. J., dr. Tatay Adolf, dr.
Unterberg Adolf, szurdai Weisz Leó.

Választmányi tagok: Boschan Márk, Blau Sándor,
Deutsch Samu, Elias Samu, Finály József, Finály Zsigmond,
Ganz Mór, Gattein Lipót, Handel Gusztáv, Huszerl Ignác,
Klein Lipót, Lieblich Vilmos, Lövy Náthán, Löffler Miksa,
Mittelmann Jakab, Quittner Ármin, Rosenstock Zsigmond,
dr. Reisz Mór, Stern Sámuel, Schiffer Ármin, Vörösváry Vil-
mos, Weisz Simon S. L., Zveig Vilmos.

Templomtatarozásügyi bizottsági tagok: dr. Adler Illés
főrabbi, Ehrlich Sámuel, Deutsch Lipót, Elias Ede, Szamek
Nándor, Handel Zsigmond, dr. Stern József, Berger Ármin,
Klein Jakab, Orova Jónás, Schvarz Gábor, Radvaner Adolf,
Weisz Mór H., Baron Adolf, budai Goldberger Sámuel, szurdai
Weisz Leo, Stern M. J., Finály József, Weisz Simon S. L.,
Finály Zsigmond, Boschan Márk, Steiner Samu, Korach Márk.

Hitközségi jegyző: Parcel József.

אונטער זיינער פירסטליכען דורכלויכט אללעקסאנדער דע הודנא
אונד דיפעק אפאלו דעם היילשטוהלם לענאטום נאטום דעם קעניגרייכס אונגארן
פרימאס אונד אבערסטען קאנצלער.

אונטער זיינע עקסעללענין דעם האנגעבאהרעניען גראפען יאזעף פאן
מיילאטה פריעודענט דער האבלעבליכען קעניגליכען אונגארישען האפקאמער.
אונד זיינער עקסעללענין דעם האנגעבאהרעניען גראפען אנטאן פאן ציראקי
פיצע קאמער פריעודענט:

אונטער דעם האכאונד וואהלגעבאהרעניען הערן פויל פאן בארצי
עריטער פיצע נעשפאן דעם פעסט, פיליש עט סאלטהער קאמיטאטעס, אונד
דעם האכזוואהלגעבאהרעניען הערן נעארנ פאן קאוואטש צווייטער פיצע
נעשפאן דעם בעמעלדעטען קאמיטאטעס:

דאן אונטער דעם האכזווידינען ארטספארער פראנץ פאן פעטשע.
דעם האכאונד וואהלגעבאהרעניען הערן אללעקסאנדער פאן נעמעטה
דע נייע קק נובעריאלראטה אונד פראפעקטען דער אלטאפנער אונד ווישעניאדער
קעניגליכע קראן העריטאפטען, דענען האכאונד וואהלגעבאהרעניען הערען
עליאס פאן פייטער עט אללעקסאנדער פאן ליפטיא קעניגליכע
קאמעראל פייטקאלען. אונד דעם האכאונד וואהלגעבאהרעניען הערן פויל
פאן אורבאנאוויטש דער אבען בעמעלדעטען קראן העריטאפטען פראוויזאר אונד
דייקטאר דער אייראעליטישען דייטשען שולע:

בימי אדוננו רבינו הגאון האמיתי אבל מוהרר משה מינק.

הקצין הגביר ראש הקהל כבוד הרר שמעון באסקוויטין ושאר האלופים
נגידים הוט הנקראים ביטמותם מוהרר אברהם באבעלע הרר נתן אבלים הרר
איצק טאטיס הרר מיטה ענגעל הרר וואלף האליטש הרר מירכי בלוי הרר בער
פיוסטיין הרר מנדל הרר קוניטין הרר קאפמאן פערלניגוד:

וגבאי הצדקה הוה הרר הרש רייס הרר יוסף ליב באסקוויטין הרר פייש
פולטיין. ובחרי עם אשר המתקו סוד ועצה לבנין הבית הוה הוה הנגידים הגביר
הרר הרש באסקוויטין ואחיו הרר מירכי באסקוויטין וניסו הרר זעקל הרר
באנדאן הרר שמחה לעווי ווקן הרר אברהם פאליטין והותנו הרר אברהם שפיצר.
וראשי הבונאים הוה הנגידים הרר נתן אבלים הנל והרר איצק באנדאן. ענדליך
דורך דענען בוימיסטער אנדרעאס פאן לאדהער מוירער מייסטער.

נתיסד הבית הבנסת הקודש הוה ביום די' ז'ה אב בשנת הנל

נעשה עי' מירכי ביעונין מוהרר ילדי ישורון פה:

ונכתב עי' העניך ליב סופר פה לק הנל:

FÜGGELÉK.

Juden gemeinde old ofen kauf brif.

Von Heund zu Endgesetzten Dato haben S. Exell. der
Hochgebohrne Gräfin Und frau, frau Susanna gräfin Zichyn
gebohrne gräfin Berchenyn von Szetjes hinterlassener Wittib

des weyl. In gott Ruhenden hochgebohren grafen Péter Zichy von Vásonkö drro Königl. May. grossten geheimben Rath, würklichen Cammerherrn des Königl. Reichs Hungarn Obrist Kuchelmeister. Eines 7 ten Viral dafl Rath und der löbl Szabolcser gespahnsch. Obergespahn von einer gesambten Juden — Gemeinde zu altofen Nachfolgenden Contract gefertigt und geschlossen.

Es verkaufen auf alzeit, obhochgedachter Hochgräfliche Exell. versagter Judengemeinde, denjenigen blatz auf welchen Ihre Schuhl, vor ihr Juden gemein Eigenes grund dato verpachtet Ihnen das daran gebauthe zimmer sambt des genanten zwischen haus Stöll, von den Blaz velcher Ihnen, eine Mauer herumb zuführen, vorgemessen ist, wie auch dass gantze hersch. Haus alda, als 4 Zimer und Küchl Ein Cammer, Ein gewölb die jetzige fleischbankh, und unter dem Haus befindlichen Kellern, die fleischbankh, aber soll und muss Cassirt und zu ein Zimerl oder Camerl zu gerichtet werden, doch alles da ohne praejutiz, der grund Herrschl. soll ihnen auch nicht erlaubt sein dahin was anders zu bauen als mit genomene Haltung und Erlaubnis der Herrschl. Dann auch ohne Sperrung oder Verbauung dass alda nau angelegten gassl, ohne dass solches jemall nur Soll casirt werden, diess soll zu eine Sicherheit Ihrer Synagog, ihren gottesdienst dazun zurichten und übriger gemein H. orth, sein verbleiben haben; also auch den jenigen Orth, velches zu Ihres begräbniss dermahlen mit latten schon umbefungen ist: so dann versprechen Ihre Exxell. die Juden vor allen bei diesen Kaufe, und verlaubt so wohl widersambte als Einheimisch zu schützen, und zu schürmen;

Wohingagen

der Juden gemeinde demnach verboten bleibt, keinen Frembden Juden, ver in auch seyer; so totter daher gebracht worden, oder aber alhier abstorben mochter ohne aus ämbtlicher erlaubnis zu begraben: der grund Herrscht. allwo sie es gewöhnlich anzumithen, unter Straf 4. Z. in allilvan schuldig und verbunden sind:

Wird aber

Ein dergleichen Statt — Siehero gebrachtes — begraben, beerden vollen, sollen sie Schuldig seyn, vor jeder Pf. 6.

der Herrsch. zu bezahlen, wenn es sich aber zu tragen mechte, das ein dergleichen frembder, welche von ungefuhr in seiner Verichtung komete, alhier verstorben wurde, soll von jedem dergleichen, nebst ordentliches andeuthung der Herrsch. ein pfandt;   wiedrigen fals der sie es verschweigen sollten, auch hiefür die Abige Straf nun Fr 4, — bestanden sein soll.

Dies zu anferrv Becräftigung und sicherheit seiend dieses Contractes zwei gleichlautenden Exemplarria errichtet, und eines davon, von Se Hochgräfl. Excell. ausgefärtigt, der Juden gemeinde das anderte aber von erstgedachter Juden gemeinde unterschriben und mit dem gemeinde petschiaft corraborister an die hochgräfl. grund frauen überlassen werden.

Sig Markth Altofen den 29. Sep. 1737
S. G. Zichin. (Sig.)

II.

Grundbrief für die allhiesige Judengemeinde.

Von wegen Eines Kayserliches Königlichen Grundbuchs den des Kronal Herschaft Altofen. Wird der allhiesigen Juden Gemeinde, der an den Jüdischen freyd-hoff angrenzende, und vorhin durch frau Anna Maria Schadin genüzte, anjezo aber vor den allhiesigen Gemeinde pr. 300 h. fr. kaufte lehre platz worauf ein gebretterter Scheuern vermög Gnädigste Bewilligung Se Hoch Gräflichen Excellenz H. H. Grafen v. Grasallovics als Camer Praesidenten (P. Z.) so voran 15 Ell. Rückwärts 15 Ell. in der lange 28 Ell. enthaltet. Nach Grund-Brief Ruht und Gerichtigkeit vermög gegenwärtigem untergewöhnlicher Ausfertigung, und zugesteltem respective Währ und Gewährbriefs .war Ihr Eigenthum an mit vorkläret; vor welchen über die vorbenante Juden Gemeinde, es möge auf selber ein Gebau geführt werden (welches doch kein Lazareth Seyn darf) oder nicht, von 1-te Jan. des laufenden Jahres alljährlich 10 Rh. Gulden in die allhiesigen herschafts Cassa zu erlegen schuldig und verbunden sein wird.

Sig Altofen den 12-te Jan. 771.

(Sig.)

Pr. Ein Kays.

Königl. Grundbuchsverwalter Amt Allda.

III.

Haus Brief für die Altofner Judengemeinde Sub. N. 671.

Wird der Altofner Juden Gemeinde das allhier laut Grundbuch Sub N. 671 inliegende, und bei ihrem freudhofstehende Haus so in da Breite voran $9\frac{1}{24}$ Klafter und Rückwärts $9\frac{5}{6}$ Klafter, dann in der Lange bei der freudhofmauer $11\frac{51}{2/6}$, und bei den Gassel $11\frac{1}{6}$ Klafter haltet, wie solches ehmaligen Besitzern genützt und besessen vorden, nach Grundbuchs Recht und Gerechtigkeit, dann vermag gegenvertigem unter gewöhnliche Ausfertigung Ihr zugestelltem respective Wöhr und Gewährbriefes (Salvo tamen dure Dominali) für Ihr Eigenthum anmit erklärt und überlassen.

Gegeben Altofen den 28-t July. 803.

(Sig.)

Sr. Kayserl. Königl.

Kronherschaft Grundbuchs allda.

Budapest.

BATÓ J. LIPÓT.

AZ ÓBUDAI ZSIDÓK TÖRTÉNETÉHEZ.

Amit jelen czím alatt a לֵא תַעֲשֶׂה לְךָ-ra vonatkozólag ezen évfolyam 277 lapján állítok t. i., hogy az nem valami véletlenül keletkezett hiba, hanem hogy az tendentiosus eltérés a valóditól azt ezennel kiterjesztem azon לֵא תַעֲשֶׂה és לֵא תַשְׁתַּחֲוֶה-ra is, melyek az ezen évfolyam 272-ik és 273-ik lapjain V., VII. és VIII. számok alatt felsorolt mellvértéken י"צ olvashatók.

Az óbudai zsidó hitközség és chevra kincseinek kiválóbbjaival többször volt alkalmam találkozni. Így 1884-ben a Pulszky Károlytól a nemzeti múzeum termeiben rendezett ötvösműkiállításon, 1896-ban a milleniumi országos kiállításon és legutóbb 1904 január havában a pesti chevra kadisa tagavató hetében, amikor is ezen chevra dísztermét az óbudaiaktól ide kölesönzött különféle paramentumok is diszítették. Foglalkoztam is ezen kincsekkel, bár rövidesen, egy a »Budapester Tagblatt« 1889 október 5-én, Jom kippurkor, kelt 274-ik számának 2—4. lapjain »Budapester Leben« czím alatt megjelent, a főváros